

Ключевые слова: музыкальное исполнительство, концертная деятельность, выразительность исполнения, исполнительское мастерство.

KORZUN V. Musical and performance skills as a leading method of forming a professional qualities of the future music teachers.

Transformations that occur in the system of national cultural education, require improvement of vocational training of the creative personality of the student, improving musical-pedagogical process in higher educational institutions. Future teachers-musicians feel considerable difficulty in performing activities. The aim of this publication is to identify methods and forms of training of the future teacher-musician to performing and touring.

Keywords: musical performance, concert activity, expressive performance, performance art.

УДК 378.016.091.12.011.3-057:37(477)

**Корень А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (на прикладі аналізу сучасної навчальної літератури з педагогічних дисциплін)

Публікацію присвячено аналізу реалізації змісту загальнопедагогічної підготовки в педагогічних вищих навчальних закладах України в умовах модернізації системи вищої освіти. В статті характеризуються сучасні навчальні книги з педагогіки, що активно використовуються в практиці навчання студентів. На основі порівняльного аналізу структурування змісту підручників та навчальних посібників з педагогічних дисциплін обґрунтовуються педагогічні умови ефективної реалізації та науково-практичні рекомендації для вдосконалення змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та навчально-методичного забезпечення з педагогічних дисциплін.

Ключові слова: зміст загальнопедагогічної підготовки вчителя, підручники та навчальні посібники з педагогічних дисциплін.

Підготовка педагогічних національних кадрів нової генерації потребує теоретичного обґрунтування загальної концепції та основних принципів навчання і викладання дисциплін педагогічного циклу. Особливої актуальності ця проблема набуває у зв'язку з входженням України до Болонського процесу та необхідністю відповідної узгодженості змісту національної професійно-педагогічної освіти з європейською.

В наш час ґрунтовно переглядаються не тільки програми з педагогічних дисциплін, що пов'язано зі змінами ідеології суспільства, всієї системи

ціннісних орієнтирів, моральних ідеалів, а й створюються нові різноманітні підручники, посібники для студентів, щоб дати їм можливість обирати ті, які відповідають їхнім вимогам, потребам, інтересам, інтелектуальному рівню.

Новий крок у розвитку вітчизняних підручників з педагогіки незалежної України зробили: А. Алексюк, Л. Вовк, В. Галузинський, М. Євтух, А. Кузьмінського, В. Лозова, Н. Мойсеюк, В. Омеляненко, І. Підласий, Г. Троцко, О. Савченко, М. Фіцула, В. Харламов.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття позначені тенденціями створення посібників, побудованих з урахуванням модульного принципу, проблемного підходу, діалоговому режиму спілкування. Такі книги передбачають на початку кожного розділу оголошення навчальної мети, всередині основного тексту – питання для самоперевірки прочитаного, в кінці розділу – завдання чи резюме.

Мета дослідження. Охарактеризуємо окремі сучасні навчальні книги з педагогіки, що активно використовуються в практиці навчання студентів. Слід зазначити, що більшість підручників, навчально-методичних посібників з педагогіки мають традиційну структуру, але відрізняються авторськими поглядами на висвітлення проблем навчання, виховання, розвитку особистості.

Із врахуванням змін, які відбуваються в системі громадянських стосунків, орієнтацією на особистісний підхід вивчення педагогіки, в навчальному посібнику “Теоретичні основи виховання і навчання” В. Лозової, Г. Троцко [11], на відміну від фундаментальної “Педагогіки” за ред. Ю. Бабанського [16], розкриваються не лише головні ідеї змісту програмних тем вузівського курсу “Педагогіка”, але з метою формування інтересу до змісту розділів наводяться ситуації, розв’язання яких вимагає від студента теоретичних знань, їх творчого використання, а також осмислення свого педагогічного досвіду. Завершується кожна тема короткими висновками, питаннями та завданнями для здійснення контролю і самоконтролю, розвитку вмінь розмірковувати, оцінювати, порівнювати, виявляти причинно-наслідкові зв’язки, аргументувати ті чи інші положення. Разом з питаннями та завданнями автори в окремих випадках пропонують методику вивчення педагогічних процесів, якостей особистості.

Засвоїти теоретичні основи педагогічної науки, розвинути професійне мислення, оволодіти практичними вміннями та навичками, необхідними для ефективної роботи в сучасній демократичній школі допомагає студентам-майбутнім вчителям навчальний посібник “Педагогіка” Н. Мойсеюк [14]. З метою кращого засвоєння логіки і головних ідей матеріалу, що вивчається, формування вмінь конструктивного педагогічного мислення, в кожній темі, окрім інформації, містяться завдання для самоконтролю, проблемні і практичні завдання, контрольний тест, список літератури для самоосвіти.

Основні відомості курсу викладені в інформаційних компонентах тем. Компактність інформації досягається шляхом структурування знань, виділення головних ідей, використання логічних і графічних схем, точних і відносно коротких формулювань. Як прийом емоційного стимулювання до інформаційного компонента органічно вплетені відомості, факти, приклади, екскурси в історію відносно тих чи інших проблем, влучні вислови. В нашому дослідженні ми зазначали, що професійний розвиток особистості майбутнього вчителя здійснюється якісно і ґрунтовно в умовах, де пріоритетним в змісті педагогічної підготовки виступає аксіологічний компонент, що базується на необхідності освоєння студентом-майбутнім педагогом методологічних, теоретичних і прикладних знань про цінності, їх природу, механізми розвитку і способи функціонування, а також про професійно-педагогічні цінності, що характеризують професійне становлення і самовдосконалення особистості сучасного вчителя. В названому посібнику велика увага приділяється формуванню методологічної культури майбутнього педагога (наприклад, параграфи "Суть нової методології педагогіки", "Загально- і конкретно-наукова методологія педагогіки"), ціннісному ставленню до майбутньої діяльності (параграфи "Аксіологічний підхід до вивчення педагогічних явищ", "Педагогічні цінності"), становленню гуманістичної особистості вчителя (параграфи "Гуманістична спрямованість особистості", "Педагогічна і гуманітарна культура").

Із врахуванням досягнень сучасної науки і педагогічного досвіду розкриваються загальні засади педагогіки, проблеми дидактики, теорії виховання в російськомовному підручнику українського автора І. Підласого "Педагогика: новый курс" [19]. Ясність, науковість, доступність – саме ці принципи враховуються при викладі матеріалу. З метою розвитку пізнавального процесу кожний розділ поділяється на блоки: інформаційний, поглиблюючий, або конкретизуючий, проблемний та блок самоконтролю і корекції. Кожна глава завершується контрольним тестом та списком літератури. Оригінальною для навчальної літератури цього типу є виділення в кожній темі діагностичних індексів, що дає змогу визначити загальний час, необхідний для засвоєння матеріалу. Посібник підтримується комп'ютерною контролюючою програмою "Ордана", що має аналогічну структуру розподілу матеріалу. Використовуючи програму, студент не тільки засвоїть інформацію, але й отримає наочне уявлення про дистанційне навчання, новітні способи програмування та тестового контролю, використання електронно-обчислювальної техніки при вивченні гуманітарних дисциплін.

Загальні засади сучасної педагогіки, теорії навчання і виховання учнів, управління навчально-виховним процесом у загальноосвітній школі з

урахуванням сучасних досягнень педагогіки і психології, досвіду розбудови та особливостей сучасного реформування української школи розкрито в навчальному підручнику “Педагогіка” М. Фіцули [25]. З метою вивчення, переосмислення та конструктивного використання історико-педагогічних надбань минулого в посібнику подано матеріал з історії виховання, школи і педагогіки, а також розвитку шкільництва і педагогічної думки в Україні від часів Київської Русі до сьогодення. Велика увага приділяється вивченню зарубіжної педагогіки, майже до кожної глави входить порівняльно-педагогічний параграф (наприклад, параграфи “Напрями, течії зарубіжної педагогіки”, “Зарубіжна педагогіка про мету виховання”, “Зміст освіти зарубіжної школи” тощо).

На культуровідповідності педагогіки відносно кожного окремо взятого народу, на неможливості її відчуження від того, що визначається як національний менталітет, національна традиція, національний характер наголошував видатний психолог і педагог Г. Ващенко: “Система освіти має відповідати перш за все соціально-педагогічному устроєві держави, а також психології народу та його національним традиціям. У всьому цьому український народ має свої відмінності, що відрізняють його від інших народів” [4]. Глибиною рахування з цими істинами і відзначається посібник “Теоретичні основи сучасної української педагогіки” О. Вишневського [5], особливістю якої є те, що філософія української педагогіки (її фундаментальний рівень) подається у вигляді цілісної наукової концепції. Як зазначає в передмові автор: “...дидактична мета посібника – сприяти формуванню у студентів *нового* педагогічного мислення, яке відповідало б *новим* вимогам життя” [5, с. 11]. І саме тому тут приділяється чимало уваги проблемам реформування освіти, перебудові процесу навчання, а відтак – вибору стратегії, змісту, методів та чинників виховання. Особливістю цієї наукової праці є звернення не тільки до основ національно-патріотичного, але й християнського виховання (розділи “Людина в концепції традиційно-християнського виховання”, “Виховання і віра”, “Церква і релігія”).

В оволодінні науковими основами навчання і виховання надає допомогу студентам педагогічних навчальних закладів навчально-методичний комплекс (підручник і хрестоматія) “Педагогіка” А. Кузьмінського, Л. Вовк, В. Омеляненко [10]. В підручнику розглядаються загальні засади педагогіки, теорія навчання (дидактика), теорія виховання і основи школознавства, наводяться завдання для самостійної роботи студентів, самоконтролю за рівнем засвоєння навчального матеріалу. Поряд з цим, автори приділяють певну увагу опорним схемам та опорним сигналам, покликаним сприяти ґрунтовному засвоєнню навчального матеріалу. З метою зручності засвоєння студентами сутності основних педагогічних понять у кінці посібника подано словник, структурований за тематичним принципом.

Автори звертають увагу на те, що майбутні вчителі – вихователі у процесі професійної підготовки, вивчаючи наукові основи освіти і виховання молодого покоління, мають якомога ширше знайомитись з педагогічною мудрістю як народної педагогіки, так і педагогів-вчених [10, с. 12]. У хрестоматії зібрано й систематизовано найважливіші й найяскравіші ідеї української народної педагогіки, твори або уривки із них відомих українських просвітителів, педагогів, вчителів-новаторів, громадських діячів. Одна з основних переваг цього видання порівняно з виданнями такого типу полягає в тому, що ретельно відібраний матеріал подається за тематичним принципом. Наведені тексти дають можливість майбутньому вчителю сформулювати цілісне і глибоке уявлення про розвиток педагогічної думки на Україні.

Навчальні книги “Історія української школи і педагогіки” (О. Любар, М. Стельмахович, Д. Федоренко за ред. О. Любара, 2003) [12] та “Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні” (Л. Медвідь, 2003) – перші посібники, в яких на системній основі подається аналіз становлення і розвитку національної освіти з найдавніших часів до сучасності та в контексті зарубіжної педагогічної думки, пропонуються контрольні запитання, завдання і література для самостійного опрацювання.

Хрестоматія “Педагогічна майстерність: Тексти” у 2 ч. (автори – І. Зязюн, Т. Дмитренко, Н. Базидевич та ін. – Полтава, 2001 р.) спрямована на реалізацію теоретико-методологічних та методичних засад організації самостійної роботи студентів з відповідної дисципліни, розкриває сутність педагогічної діяльності і майстерності вчителя, шляхи його професійного самовдосконалення засобами текстів творів вітчизняних і зарубіжних авторів. Виконання пізнавальних завдань спрямоване на розвиток критичного мислення.

Аналізуючи вітчизняні підручники і навчальні посібники, не можна обійти увагою наукові праці російських авторів, що є популярними не тільки серед викладачів педагогічних дисциплін, але й студентів.

Антропологічні, аксіологічні засади педагогіки, теорія і практика цілісного педагогічного процесу; організаційно-діяльнісні засади формування базової культури особистості школяра розкрито в навчальному посібнику “Педагогика” колективу авторів – лауреатів премії Уряду РФ у галузі освіти під загальною редакцією В. Сластьоніна [17]. В посібнику велика увага приділяється характеристиці педагогічних технологій, здійсненню педагогічного процесу, педагогічного спілкування тощо. Досить ґрунтовно розглядаються питання управління освітніми системами.

В посібнику В. Селіванова “Основы общей педагогики: теория и методика воспитания” [21] розглядаються основні педагогічні теорії навчання і виховання як цілісного процесу формування особистості школярів, сутність діяльнісного, особистісного, системного підходів до

педагогічної науки і практики. Подається характеристика засобів виховання, в якості яких розглядаються різноманітні види діяльності вихованців – гра, спілкування, праця. Широко представлені ідеї і досягнення російських педагогів і психологів: К. Ушинського, П. Блонського та ін.

Інтегративний курс дидактики як цілісної теоретичної і нормативно-прикладної науки про процес навчання являє собою навчальний посібник В. Ситарова “Дидактика” [23]. В посібнику викладаються фундаментальні засади (фізіологічні, соціокультурні, інформаційні, нормативні) та генезис становлення дидактичного знання до сьогодення, приділяється велика увага розгляду психологічних, педагогічних, технологічних та вікових проблем сучасної дидактики.

Оригінальним творчим посібником для практичного вивчення сучасної дидактики є наукова праця А. Хуторського “Современная дидактика. Учебник для вузов” [26]. Підручник допомагає як студенту, так і викладачу краще засвоїти дидактичні системи та освітні технології, що спрямовані на самореалізацію особистості. Посібник охоплює великий спектр дидактичних ідей від метода Сократа та прийомів навчання в Давній Русі до систем “занурення” та дистанційного навчання за допомогою мережі Інтернет. Підручник містить матеріал для організації самостійної роботи студентів: блоки самовизначення, проблеми для дискусій, творчі питання та вправи, завдання дидактичного практикуму.

З метою засвоєння дидактичних і методичних засад навчання в сучасній школі, опанування використання новітніх технологій та прийомів проведення занять поряд з використанням підручника А. Хуторського “Современная дидактика. Учебник для вузов”, можливо, є доцільним опрацювати “Практикум по дидактике и современным методикам обучения” цього автора. В практикумі зібрано унікальну систему завдань, що дає змогу у взаємозв’язку вивчити загальну дидактику, різноманітні методичні системи, конкретні форми і методи навчання. Універсальні методики та прийоми, що розглядаються, дають змогу використовувати цей практикум у вузівських курсах дидактики та конкретних фахових методик при підготовці педагогів різних спеціальностей.

В ознайомленні з основними педагогічними теоріями і системами, формуванні власної педагогічної позиції, що ґрунтується на фундаментальних наукових теоріях, допоможе студенту-майбутньому вчителю “Практикум по общей педагогике : учебное пособие” А. Агафонові [2]. Теми практикуму зібрані в модулі. Кожний модуль містить понятійний апарат теми, список літератури, план відповідного семінару або практичного заняття, а також завдання для самостійної роботи, що диференційовані за ступенем складності. Подані завдання мають здебільшого творчий характер. Система завдань розроблена таким чином, щоб в процесі роботи

враховувалися форми допрофесійної підготовки студентів.

Висновки. Результати проведеного аналізу підручників та навчальних посібників з педагогічних дисциплін, в яких представлено нормативне, усталене педагогічне знання, дає підстави стверджувати, що при підготовці навчально–методичного забезпечення необхідно врахувати не тільки особистісні особливості студентів-майбутніх педагогів – розвиток інтелектуальних здібностей, формування продуктивного мислення тощо – але й умови неперервної освіти (наступність, узгодженість компонентів освітнього процесу) та вимоги до підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями “бакалавр” – “спеціаліст” – “магістр”.

Так, на нашу думку, навчальні книги для бакалаврів і спеціалістів мають ускладнюватися з урахуванням принципів предметності, наступності, циклічності викладу матеріалу, для магістрів – на основі діяльнісного принципу. Для навчальних дисциплін, що вивчаються на рівні спеціаліста, бажане використання підручників кількох авторів, які пропонують різні підходи до викладу відповідного матеріалу. При створенні навчальних книг для магістрів важливо врахувати фахову підготовку, високу інформаційну культуру, знання іноземної мови, можливість індивідуального навчання, здатність до постійної самоосвіти, акцентування на багатоманітності теоретичного й методологічного плюралізму у висвітленні однієї і тієї ж навчальної дисципліни, на дискусійності й полемічності викладу, потребу в активному користуванні науковою періодикою й монографічною літературою, міждисциплінарний характер навчання.

Зміст кожної навчальної дисципліни педагогічного циклу має формуватися з урахуванням наукової галузі знання професійної діяльності, професійного саморозвитку студента та проектуватися на майбутню професійну діяльність учителя (бакалавр, спеціаліст), викладача вищої школи (магістр) та розвиток складових професійної компетентності.

Використана література:

1. *Абдуллина О., Маркова Н.* Инновации и стандарты / О. Абдуллина, Н. Маркова // Высшее образование в России. – 1999. – № 5. – С. 78-82.
2. *Агафонова А. С.* Практикум по общей педагогике : [учебное пособие] / А. С. Агафонова. – СПб. : Питер, 2003. – 416 с.
3. *Бартків О. С.* Дидактичні засади відбору змісту курсу “Педагогіка” у педагогічних училищах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Оксана Степанівна Бартків. – К., 2003. – 197 с. Библиограф.: с. 175-189.
4. *Ващенко Г.* Загальні методи навчання : [підручник для педагогів] / Г. Ващенко. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
5. *Вишневський О. І.* Теоретичні основи сучасної української педагогіки : [посібник для студентів вищих навчальних закладів] / О. І. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2006. – 608 с.
6. *Вовк Л. П., Падалка О. С., Панченко Г. Д. та ін.* Збірник навчальних програм із загальнопедагогічної підготовки : програми з педагогічних дисциплін: підготовка бакалаврів, спеціалістів магістрів та аспірантів у педагогічному університеті. – Ч. II / Л. П. Вовк, О. С. Падалка, Г. Д. Панченко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 188 с.

7. Десятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття) : [монографія] / Т. М. Десятов ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : АртЕк, 2005. – 472 с.
8. Закон України “Про освіту” // Освіта. – 21 серп. 1996 р. – № 43-44 (221-222). – С. 6-11.
9. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграція в європейський освітній простір: Затв. наказом МОН України від 31.12.2004 № 998 // Освіта. – 2005. – 12-19 січня. – С. 2-3.
10. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації : практикум / А. І. Кузьмінський, Л. П. Вовк, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання – Прес, 2003. – 429 с.
11. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи навчання і виховання / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
12. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Д. І. Історія української школи та педагогіки : [навч. посіб.] / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. І. Федоренко. – К. : Знання, 2006. – 447 с.
13. Мищенко А. І. Введение в педагогическую профессию : [учеб. пособ.] / А. И. Мищенко. – Новоросийск, 1996. – 76 с.
14. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка : [навч. посіб.] / Н. Е. Мойсеюк. – 5е вид. – Київ, 2007. – 656 с.
15. Освіта України: Нормативно-правові документи: До II Всеукр. з'їзду працівників освіти : зб. / [гол. ред. кол. В. Г. Кременя]. – К. : Мінімум, 2001. – 224 с.
16. Педагогіка : [учеб. пособ.] / [под общ. ред. Ю. К. Бабанского]. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.
17. Педагогіка : [учеб. пособ.] / [под общ. ред В. А. Сластѣнина]– М. : Школа – Пресс, 1997. – 512с.
18. Педагогіка : типова програма та організаційно-педагогічні завдання для педагогічного університету / [укл. Л. Вовк, О. Падалка, Г. Панченко]. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2006. – 77 с.
19. Подласый И. П. Педагогіка : [учеб. для студентов высших учеб. заведений] / И. П. Подласый. – М. : Просвещение: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. – 432 с.
20. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічна технологія : [навч. посіб.] / І.Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Х. : Основи, 1995. – 103 с.
21. Селиванов В. С. Основы общей педагогики: теория и методика воспитания / В. С. Селиванов. – М. : ИЦ “Академия”, 2002. – 336 с. – Библиограф.: С. 329-334.
22. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури : [монографія] / Олена Миколаївна Семенов. – Суми : ВВП “Мрія-1” ТОВ, 2005. – 404 с.
23. Ситаров В. А. Дидактика : [учеб. пособ.] / В. А. Ситаров. – М. : ИЦ “Академия”, 2002. – 368 с.
24. Соціальна педагогіка : [навчально-методичний комплекс] / [за ред. А. Й. Капської]. – К. : ДЦССМ, 2003. – 338 с.
25. Фіцула М. М. Педагогіка : [навч. посіб.] / М. М. Фіцула. – К. : ВЦ “Академія”, 2002. – 528 с.
27. Хуторской А. В. Современная дидактика : [учебник для вузов] / Андрей Викторович Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

КОРЕНЬ А. Реализация содержания общепедагогической подготовки учителя в педагогических высших учебных заведениях (на примере анализа современной учебной педагогической литературы).

Публикация посвящена анализу реализации содержания общепедагогической подготовки учителя в педагогических высших учебных заведениях в условиях модернизации системы высшего образования. В статье характеризуются отдельные современные учебные пособия по педагогике, которые активно используются в практике обучения студентов, На основе сравнительного анализа структурирования содержания учебников и учебных пособий по педагогическим дисциплинам обосновываются педагогические условия эффективной реализации и научно-практические рекомендации по совершенствованию содержания общепедагогической подготовки будущих учителей и учебно-методического обеспечения по педагогическим дисциплинам.

Ключевые слова: содержание педагогической подготовки учителя, учебники и учебные пособия по педагогическим дисциплинам.

KOREN A. Implementing content of generally pedagogical teacher training in educational of higher educational institutions (for example, analysis of the current curriculum and pedagogical literature).

The publication analyzes the implementation of the contents of general pedagogical teacher training in educational institutions of higher learning in modernization of higher education. The article characterized by some of today's instructional books on pedagogy, which are widely used in the practice of teaching students. Based on a comparative analysis of structured content textbooks of educational disciplines grounded pedagogical conditions of effective implementation and scientific and practical recommendations to improve the content of general training of future teachers and teaching provision of educational disciplines.

Keywords: pedagogical content training teachers, textbooks and manuals on pedagogical disciplines.

УДК 377.3

Кузьменко В. Й.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТЬ З ТЕХНОЛОГІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті визначено основні етапи формування понять з технології сільськогосподарського виробництва у старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів із урахуванням вікових особливостей психіки, знань про людську свідомість та когнітивної теорії розвитку мислення.

Ключові слова: когнітивна педагогіка, шляхи формування понять, аграрне виробництво, засоби формування професійної спрямованості старшокласників, генералізація, способи формування понять.

У зв'язку з формуванням в Україні ринкових відносин сільська школа може розглядатися як соціальна інституція, яка здатна ефективно розв'язувати комплекс проблем, пов'язаних із підготовкою молоді до праці у сільському господарстві в умовах ринкової економіки [7, с. 3].

Сільське господарство є однією з головних галузей матеріального виробництва. Воно відіграє важливу роль у житті українського суспільства, оскільки сільськогосподарське виробництво існує і розвивається передусім для задоволення першочергової життєвої потреби людей – потреби у продуктах харчування, а промисловості – у сировині [3].

На державному рівні молодіжна політика на селі регулюється низкою законодавчих документів: Законами України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, “Про соціальну роботу з дітьми